

Jak nás (z)mění koronavirus

Měsíce trvající pandemie nám převrátila životy naruby. A kam budeme směřovat v následujících měsících a letech? Rozpadne se Evropská unie? Budou sílit snahy zavádět nové technologie? Znamý biolog, filozof a autor dvou desítek odborných knih a tří románů **prof. RNDr. STANISLAV KOMÁREK (61)** s nadsázkou sobě vlastní tvrdí, že jsme de facto účastníky „největšího celoplanetárního sociologického experimentu všech dob“. A rozhodně nás prý žádná mohutná oslava „po vyhubení posledního koronaviru“ nečeká...

Změnila současná pandemie nějakým způsobem návyky lidí? Jak bude vypadat svět po koronaviru?

Myslím, že jde o velice důležitý zlom. Asi jako v roce 1914. Tentokrát sice nevypukla žádná celosvětová válka, ale události posledních měsíců daly do pohybu do té doby jenom pomalu jedoucí lavinu, a ta se nyní rychleji suně dolů. Svět se nepochybně změní. Respektive se mění už nyní.

Máte na mysl cestování, nebo něco jiného?

Mluvíme o celospolečenských změnách. Tatic Karl Marx by to zřejmě nazval zaostáváním výrobních vztahů za výrobními silami. Přeložil bych to tak, že struktura společnosti zůstává po dlouhou dobu stále stejná, ale průduce se mění technologií. Pandemie tyto změny ještě násobně urychluje, a to ve všech možných oborech.

Takže mluvíte o ekonomice?

Nejenom. Nové technologie mohou přinést ještě mnohem dalekosáhlejší změny. Když se nad tím zamyslete, třeba náš parlamentní systém je designován na pozdní roky se občanstvo sejde u volebních urn, a tam – pokud je gramotné – zaškrtně nějaká jména. Poté se volení poslanci „ve vlcích a na parolodích“ několikrát do roka sjedou do hlavního města a tam roklují o zákonech.

Přeháníte.

Samozřejmě. Ovšem já nemluvíme jen o virtuálních volbách, ale i o samotném výkonu moci ve státu. Díky technologiím by se

to dalo úplně změnit. A takové myšlenky přijdou. Dokonce by mohl existovat model, kdy je každý občan zákonodárcem, mohl by o všech možných věcech na dálku hlasovat. Otázka samozřejmě je, co by nám to nakonec přineslo. Dokonce by se podobným hlasováním daly vynášet i rozsudky, tentokrát nikoliv „jménem republiky“, ale jménem „všeho lidu“. Trochu bych se ovšem bál výsledků. Víze, která mi z toho leze, je neobyčejně okravavělá.

„Díky technologiím by mohl být každý zákonodárcem.“

I přímá demokracie má mantinely. Každý asi nemůže hlasovat o věcech, jimž vůbec nerozumí. To by nedávalo smysl.

To máte pravdu, ale položme si otázku, zda současným návrhům zákonů rozumějí samotní poslanci. Tipuji, že třeba takové normy o odmořování kontaminace životního prostředí kadmiiem mnoho z nich rozumět nebude.

Kam tím míříte?

K tomu, že i současná zastupitelská demokracie je nějakou formou v historii tolikrát opakované vlády elit. Ať už to byli čínští mandarini, evropští panovníci, církevní preláti, nebo později straničtí bosové. Prostě stojíme poprvé v historii v situaci, kdy by něco podobného jako fiktivní vláda všeho lidu šlo skutečně technicky provést.

▼ **Návrh, aby v tuzemských obchodech bylo povinné až 85 procent potravin českých, sklídl velkou vlnu kritiky od zastánců nezávislého trhu. Ale... „Podívejte se na to trochu z nadhledu.“ zdvihá prst prof. Komárek. „myšlenka na nějaký druh soběstačnosti není sama o sobě zas tak hloupá. Proč by se třeba ředkvičky musely vozit z Chile, když se dají vypěstovat v Záběhlicích?“**



Podívejme se do bližší budoucnosti. Co říkáte na návrh, aby v tuzemských obchodech bylo povinné až 85 procent potravin českých?

Zase se na to podívejte trochu z nadhledu. Leccos se bude muset přehodnotit. Minimálně posledních třicet let byla značně forsírovaná (silou protlačovaná) globalizace. Myšlenka na nějaký druh soběstačnosti není sama o sobě až tak hloupá. Samozřejmě že neexistuje důvod, proč by se třeba ředkvičky musely letecky vozit kupříkladu z Chile, když se dají vypěstovat v Záběhlicích. Proto si lidé začínou takové otázky klást. Koneckonců kolega Čilek (geolog Václav Čilek, pozn. red.) o soběstačnosti hovoří nejméně dvacet let. Nedovedu ovšem posoudit, zda se taková soběstačnost dá nastavit jedním zákonem pro obchodníky.

Když se však nad globalizací zamysleme, máme v podstatě ještě štěstí, že EU historicky nepřistoupila na likvidaci evropského zemědělství. Mohlo se sem, podobně jako v jiných oblastech výroby, jenom dovážet. Třeba levnější maso a obilí z Argentiny či Kanady, a naše pole jsme mohli nechat zarůst lesem jako biotopy pro vlky a medvědy, k čemuž mimořádně někteří aktivisté vyzývají. Koronavirus a nucená izolace, která přišla v podstatě ze dne na den, ukázaly, jak velké by to bylo riziko. Jde o dva extrémní a ani jeden není dobrý. Asi si tady nebudeme v oranžerích pěstovat citrusy, abychom je nemuseli dovážet z Itálie či Španělska. Stejně pomýlená je ovšem představa, že v Evropě zůstanou jenom služby a turismus. Toho se nakonec nenajíme.

Dost lidí si nyní uvědomuje, o jak křehký mechanismus v podstatě jde. Není možno cestou, že by namísto kvót lidé začali opět na zahrádkách pěstovat potraviny?

Ne každý má tu možnost, ale uvidíme. Takhle se to samozřejmě po dlouhý čas dělalo. Český zemědělec toho ještě před sto lety někde moc nenakupoval. Maximálně drát, petrolej a sůl. Když si chtěl hodně vyhodit z kopytka, pak trochu černého kafe z koloniálu. Ostatní si produkoval sám.

No dobře, a vy osobně vnímáte, že nastane nějaký opak globalizace? Budou třeba v budoucnu fungovat nějaké menší soběstačtější komunity?

Společnost obecně lépe funguje v mnohem menším měřítku. Když se třeba v roce 1989 zhroutil komunistický politbyro, stát fungoval dál. Učitelé, předsedové JZD, mistři ve fabrikách a další to nenechali rozpadnout. Na téhle bazální rovině to jinak nejde. Krávy se prostě musejí každý den nakrmit a podojit, ať už je u moci kdokoliv. Krávy se o politbyro starají málo, troufnu si říct, že vůbec. Někjaká forma „lokalizace“ (opak globalizace) asi nastane, ale na nějaké komunity to úplně nevidím. Ovšem je velmi těžké to přesně odhadnout. Společnost má totiž tendenci se vždy chytit nějakého trendu a dovést ho často až k absurdnu. Nezdopovězená zůstává otázka, kdo se současně situace „chytí“ a jaké myšlenky bude v rozjitřené době protlačovat.

Vraťme se k samotné pandemii. Jak hodnotíte naši reakci?

Zareagovali jsme rozhodně panikou, jako je obvyklé u každé neznámé a ohrožující věci.

Je zastupitelská demokracie efektivní a dostačující systém? Vždyť v technicky vyspělé společnosti by zákonodárcem mohl být každý občan. A že by nerozuměl zákonům, pro něž hlasuje? „Položme si otázku, zda současným návrhům zákonů rozumějí samotní poslanci,“ provokuje prof. Komárek. „tipuji, že třeba takové normy o odmořování kontaminace životního prostředí kadmiiem mnoho z nich rozumět nebude.“

du to má všechno ještě jednu zásadní rovinu. Smrt je neoddělitelná součástí našeho údělu, i když je ve společnosti a mnohými lidmi vnímána v podstatě jako takové trapné nedopáření. Říkám to s vědomím člověka, který už je konec konců z věkové kategorie, která patří v případě této nemoci mezi ohrožené.

Jak to myslíte?

Vzpomínám si třeba, jak lékaři moji nebožku babičku v podstatě nechali umřít v jejich osmaosmdesáti letech.

Znám podobný případ, kdy třikrát v týdnu oživovali jednu devadesátiletou paní, která už nechtěla. Nahodili jí vždy za pomoci silných chemikálií. Ale lékaři asi nic jiného dělat nemohou, ne?

Má-li zdravý rozum oporu jen mimo zákon, je to vždy znepokojivé. Nejde o etickou rovinu a lékařský slib, ale nemocnice se snaží čelit případným žalobám. Amerika je plná podobných případů. Ale zase to přezenu, kam až to může vést? Když dostanu infarkt, podám žalobu na neznámého pachatele? To asi ne. Stát bez zákonů existovat nemůže, ale jak daleko je doba, kdy mi třeba s humanitárním zdůvodněním provedou operaci proti mé vůli? Toho bych se nerad dožil a doufám, že i v pokročilem věku budu mít možnost volby a sílu případnou intervenci odmítnout.

Jak to podle vás bude vypadat na podzim, kdy by se podle některých předpovědí

Tentokrát to ovšem mělo celosvětový dosah. Je nutné si uvědomit, že s covid-19 budeme nutně žít dál. A to i po objevení léku či

„Krávy se musí podojit, ať je u moci kdokoliv.“

vakcí. Je zcela vyloučeno, že nás jednoho dne čeká velká oslava a bouchání šampaňského, že jsme vyhubili poslední částku koronaviru v české kotlině. Z mého pohle-



Reagoval svět na pandemii koronaviru adekvátně? „Zareagovali jsme rozhodně panikou,“ říká prof. Komárek. „což je obvyklé u každé neznámé a ohrožující věci. Tentokrát to ovšem mělo celosvětový dosah.“

